Valtioneuvoston periaatepäätös hallituksen tasa-arvo-ohjelmasta 2012−2015

SISÄLLYS

1 Tasa-arvo-ohjelman tavoitteet ja seuranta ... 3

2 Kaikkien ministeriöiden toimet sukupuolinäkökulman valtavirtaistamiseksi ... 5

3 Tasa-arvolainsäädäntö ja tasa-arvopoliittiset toimet ... 7
3.1 Tasa-arvolainsäädäntö ... 7
3.2 Tasa-arvon edistäminen ja syrjinnän ehkäiseminen työelämässä, sukupuolten välisten palkkaerojen kaventaminen sekä työn ja perheen yhteensovittaminen ... 8
3.3 Naisten urakehityksen edistäminen ja sukupuolten tasapuolisen edustuksen lisääminen julkisen ja yksityisen sektorin päätöksenteossa ... 11
3.4 Sukupuolten tasa-arvon edistäminen ja segregaation vähentäminen koulutuksessa ja tutkimuksessa ... 12
3.5 Sukupuolten tasa-arvon edistäminen demokratian ja kansalaisvaikuttamisen vahvistamisessa ja kotouttamispolitiikassa ... 14
3.6 Sukupuolinäkökulman sisällyttäminen talouspolitiikkaan ... 15
3.7 Sukupuolinäkökulma hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä sekä lähisuhde- ja perheväkivallan torjunnassa ... 16
3.7.1 Miesten ja naisten osallisuuden ja terveyden edistäminen ... 16
3.7.2 Lähisuhde- ja perheväkivallan, naisiin kohdistuvan väkivallan sekä seksuaalisen väkivallan torjunta ja seksin ostoa koskevan lainsäädännön arviointi ... 17
3.8 Tasa-arvotyön organisointi, kehittäminen ja voimavarat ... 19

1 Tasa-arvo-ohjelman tavoitteet ja seuranta

Sukupuolten tasa-arvolla tarkoitetaan naisten ja miesten yhtäläisiä oikeuksia ja mahdollisuuksia yhteiskunnassa ja työelämässä. Tasa-arvo on yhdenvertaista kohtelua ja yhtäläisten edellytysten luomista. Tasa-arvon edellytyksenä on sukupuoleen perustuvan syrjinnän poistaminen, myös sen yhdistyessä muihin syrjinnän muotoihin. Sukupuolten tasa-arvon toteutumiseen kuuluu vallan ja resurssien oikeudenmukainen jakaminen sekä naisten ja miesten erilaisten toimintatapojen ja tarpeiden yhtäläinen arvostaminen. Tasa-arvon tavoittelu on jatkuvaa toimintaa sukupuolten tosiasiallisen tasa-arvon toteuttamiseksi.

Naisten ja miesten yhtäläiset oikeudet ja mahdollisuudet ovat perustavanlaatuisia ihmisoikeuksia. Suomea velvoittavissa kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa edellytetään, että ihmisoikeudet toteutuvat jokaisen kohdalla ilman sukupuoleen perustuvaa syrjintää. Suomi on sitoutunut toteuttamaan eri elämänalueilla tarpeelliset toimet syrjinnän poistamiseksi ja tasa-arvon edistämiseksi. Sukupuolten yhdenvertaisesta kohtelusta ja tasa-arvon edistämisestä säädetään perustuslaissa ja sitä konkretisoivassa tasa-arvolainsäädännössä. Hallituksen tasa-arvopolitiikan tavoitteena on vahvistaa omalta osaltaan perus- ja ihmisoikeuksien tasa-arvoista toteutumista Suomessa.

Naisten ja miesten välinen tasa-arvo on keskeinen yhteiskunnallinen päämäärä ja oikeudenmukaisen yhteiskunnan edellytys. Tasa-arvon edistäminen tulee ottaa huomioon kaikessa yhteiskunnallisessa päätöksenteossa. Hallituksen tasa-arvo-ohjelma on väline poikkihallinnollisen tasa-arvopolitiikan koordinoimiseksi valtioneuvostossa. Tasa-arvo-ohjelma kokoaa yhteen keskeisiä hallituksen toimenpiteitä sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi ja sukupuoleen perustuvan syrjinnän poistamiseksi. Tasa-arvoa edistetään kaksoisstrategialla, joka pitää sisällään sekä erityistoimia tasa-arvon esteiden poistamiseksi että sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisen kaikkeen päätöksentekoon. Tämän mukaisesti tasa-arvo-ohjelma sisältää tavoitteita ja toimenpiteitä eri teema-alueilla sekä omana osionaan kaikkia ministeriöitä koskevia toimia sukupuolinäkökulman valtavirtaistamiseksi valtioneuvoston päätöksenteossa.

Tasa-arvo-ohjelman teemat perustuvat hallitusohjelmaan ja valtioneuvoston selontekoon naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (VNS 7/2010 vp). Tasa-arvo-ohjelman toimet edistävät hallitusohjelman kolmea painopistettä: köyhyyden, eriarvoisuuden ja syrjäytymisen vähentäminen, julkisen talouden vakauttaminen sekä kestävän talouskasvun, työllisyyden ja kilpailukyvyn vahvistaminen. Hallitusohjelman painopistealueet on otettu huomioon myös valittaessa ministeriöiden hankkeita sukupuolinäkökulman valtavirtaistamiseksi. Hallitusohjelman mukaisesti tasa-arvoselonteon vuoteen 2020 ulottuvat linjaukset otetaan huomioon ohjelmassa. Tasa-arvo-ohjelma on keskeinen väline selonteon linjausten toimeenpanossa ja seurannassa. Eduskunta edellyttää, että hallitus antaa väliraportin eduskunnalle selonteon toteutumisen edistymisestä vuoden 2016 loppuun mennessä.

Tasa-arvo-ohjelmaan sisältyvät seuraavat kokonaisuudet (taulukossa teemojen yhteys hallitusohjelman painopistealueisiin)

Teema	Köyhyyden, syrjäytymisen ja eriarvoisuuden vähentäminen	Julkisen talouden vakauttaminen	Kestävän talouskasvun, työllisyyden ja kilpailukyvyn vahvistaminen
Sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen	x	x	x
Tasa-arvolainsäädäntö	x		x
Tasa-arvon edistäminen ja syrjinnän ehkäiseminen työelämässä, sukupuolten välisten palkkaerojen kaventaminen sekä työn ja perheen yhteensovittaminen	x	x	x
Naisten urakehityksen edistäminen ja sukupuolten tasapuolisen edustuksen lisääminen julkisen ja yksityisen sektorin päätöksenteossa	x		x
Sukupuolten tasa-arvon edistäminen ja segregaation vähentäminen koulutuksessa ja tutkimuksessa	x		x
Sukupuolten tasa-arvon edistäminen demokratian ja kansalaisvaikuttamisen vahvistamisessa ja kotouttamispolitiikassa	x		
Sukupuolinäkökulman sisällyttäminen talouspolitiikkaan	x	x	x
Sukupuolinäkökulma hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä sekä lähisuhde- ja perheväkivallan torjunnassa	x		x
Tasa-arvon organisointi, kehittäminen ja voimavarat	x		x

Hallituksen tasa-arvo-ohjelma sisältää naisten ja miesten väliseen tasa-arvoon liittyviä tavoitteita ja toimenpiteitä ja koskettaa näin molempia sukupuolia. Painotukset enemmän naisia tai miehiä koskeviin tasa-arvokysymyksiin vaihtelevat ohjelman osiosta toiseen. Koko hallituksen päätöksentekoa koskeva sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen on keino naisia ja miehiä koskevien tasa-arvokysymysten esiin nostamiseksi sekä tasa-arvon edistämiseksi sukupuolten osalta. Tasa-arvopolitiikan kehittämisessä otetaan huomioon sukupuolivähemmistöjen asema. Kuten tasa-arvoselonteossa linjattiin, tavoitteena on kiinnittää myös laajemmin huomiota moniperusteiseen syrjintään ja eri väestö- ja vähemmistöryhmiin kuuluvien naisten ja miesten asemaan sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta.

Tasa-arvo-ohjelma ei sisällä kaikkia hallituksen toimia sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi ja sukupuoleen perustuvan syrjinnän poistamiseksi. Sukupuolten tasa-arvoa koskevia tavoitteita edistetään myös muilla hallituksen ohjelmilla, kuten ihmisoikeustoimintaohjelmalla, 1325-toimintaohjelmalla ja kehityspoliittisella ohjelmalla. Ohjelmat yhdessä vahvistavat hallituksen toimintaa sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi.

Kansainvälisellä ja Euroopan unionin tasa-arvoyhteistyöllä on tärkeä merkitys suomalaisen tasa-arvopolitiikan ja lainsäädännön kehittämisessä. Tiedon ja kokemusten vaihto eri maiden hyvistä käytännöistä tukee kansallista työtä tasa-arvon edistämiseksi. Tasa-arvo-ohjelman laadinnassa on otettu huomioon kansainvälisten ihmisoikeuselinten, erityisesti CEDAW-komitean, Suomelle antamat suositukset ja YK:n Pekingin toimintaohjelman tavoitteet.

Hallituksen tasa-arvo-ohjelma 2012−15 on valmisteltu kaikkien ministeriöiden yhteisessä tasa-arvo-ohjelmatyöryhmässä. Valmistelun aikana on kuultu järjestöjä ja muita sidosryhmiä. Yhteistyötä järjestöjen ja tutkimuksen kanssa on tärkeää entisestään vahvistaa tasa-arvopolitiikassa.

Tasa-arvo-ohjelmatyöryhmä vastaa ohjelman toimeenpanon seurannasta. Seuranta koostuu ohjelman yksittäisten toimenpiteiden ja tasa-arvopolitiikan vaikuttavuuden seurannasta. Näitä varten hallituskauden aikana valmistellaan tarvittavat seurantaindikaattorit (ks. tarkemmin luku 3.8). Ohjelman toimeenpanon aikana kuullaan Tasa-arvoasiain neuvottelukuntaa ja muita sidosryhmiä. Ohjelman toimenpiteitä voidaan tarpeen mukaan täydentää. Työryhmä raportoi ohjelman toteutumisesta hallitukselle vuosina 2013 ja 2015. Sosiaali- ja terveysministeriö koordinoi ohjelman seurantaa, ja kukin ministeriö vastaa omien toimenpiteidensä toteutumisesta.

2 Kaikkien ministeriöiden toimet sukupuolinäkökulman valtavirtaistamiseksi

Hallitusohjelma

> *Naisten ja miesten välinen tasa-arvo on keskeinen yhteiskunnallinen päämäärä. Tämä tulee ottaa huomioon kaikessa yhteiskunnallisessa päätöksenteossa ja toiminnassa. Molemmilla sukupuolilla tulee olla yhtäläiset oikeudet, velvollisuudet ja mahdollisuudet.*
>
> *Jatketaan sukupuolinäkökulman valtavirtaistamista lainvalmistelussa, talousarvion laadinnassa sekä muissa tasa-arvon kannalta merkittävissä hankkeissa.*

Sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisella tarkoitetaan sitä, että kaikkia päätöksiä ja toimenpiteitä valmisteltaessa otetaan huomioon se, miten ne vaikuttavat naisiin ja miehiin. Sukupuolinäkökulmalla tarkoitetaan myös eri väestöryhmiin kuuluvien naisten ja miesten olosuhteiden ja tarpeiden huomioon ottamista. Sukupuolen mukaan eritellyt tilastot ovat valtavirtaistamisen keskeinen työkalu. Sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisen toteutuksessa sovelletaan muun muassa www.sukupuolisilmalasit.fi -verkkosivujen sekä Sukupuolisilmälasit käytössä -käsikirjan (STM:n julkaisuja 2009:13) ohjeita.

Sukupuolinäkökulman valtavirtaistamista jatketaan kaikessa valmistelussa ja päätöksenteossa. Erityisenä painopisteenä on hallitusohjelman mukaisesti lainvalmistelu, talousarvion laadinta ja hankkeet. Myös tulosohjauksen käyttöä sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisen laajentamiseksi muihin viranomaisiin lisätään. Kukin ministeriö valtavirtaistaa sukupuolinäkökulman vähintään yhdellä merkittävällä toimialallaan tai hankkeessaan, jolla on yhtymäkohta hallituksen painopistealueiden toimeenpanoon. Valitut toimialat ja hankkeet kirjataan hallituksen tasa-arvo-ohjelmaan. Sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisen seurantaa systematisoidaan ja ministeriöiltä edellytetään vuotuista raportointia.

Toimenpiteet

- Lainsäädäntöhankkeisiin sisällytetään sukupuolivaikutusten arviointi.
- Ministeriöt valmistelevat talousarvioesityksensä sukupuolinäkökulman huomioon ottaen.
- Ministeriöt tuottavat ihmisiä koskevat tiedot ja tilastot sukupuolen mukaan eritellysti.
- Sukupuolinäkökulma valtavirtaistetaan hallinnonalan virastojen ja laitosten tulosohjaukseen.
- Sukupuolinäkökulma sisällytetään virkamiesten ja johdon peruskoulutuksiin, kuten perehdyttämiskoulutuksiin.
- Jokainen ministeriö valtavirtaistaa sukupuolinäkökulman vähintään yhdellä merkittävällä toimialallaan tai hankkeessaan, jolla on yhtymäkohta hallituksen painopistealueiden toimeenpanoon.

Ministeriöt valtavirtaistavat seuraavat hankkeet tai toimialat

STM	Köyhyyttä, syrjäytymistä ja terveysongelmia vähentävä toimintaohjelma
VNK	Hallitusohjelman toimeenpanon seuranta
PLM	Puolustusvoimauudistus
SM	Maahanmuuton tulevaisuus 2020 -strategia
OKM	Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2012–2015
OM	Yhdyskuntaseuraamuksia koskevan lainsäädännön kokonaisuudistus
LVM	Oikeudenmukaista ja älykästä liikennettä selvittävä työryhmä
MMM	Kansallinen metsäohjelma
VM	Kuntauudistus
TEM	Rakennemuutos ja työmarkkinoiden toimivuus − strateginen ohjelma
YM	Kestävä kulutus ja tuotanto (KULTU) -kokeiluhanke
UM	Taloudellisten ulkosuhteiden ohjelma

Sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisen toimeenpano edellyttää tasa-arvoselonteon mukaisesti valtavirtaistamisen ohjaus- ja toimeenpanorakenteen vakiinnuttamista sekä valtioneuvostotasolla että jokaisessa ministeriössä. Viime hallituskaudella valtavirtaistamisen koordinaatio siirtyi entistä enemmän ministeriöiden omalle vastuulle. Avainasemassa ovat ministeriöiden toiminnalliset tasa-arvotyöryhmät, joiden työtä on syytä jatkaa. Ryhmien kokoonpanossa on tärkeää olla mukana keskeisistä prosesseista vastaavat henkilöt. Lisäksi kunkin ministeriön tasa-arvoasioihin liittyvään valmisteluun on tarpeen osoittaa pysyvät henkilöresurssit. Tasa-arvo-ohjelman lisäksi valtavirtaistamisen toimeenpanoa tulee jatkossakin seurata myös hallinnon ja aluekehityksen ministerityöryhmässä. Toiminnallisten tasa-arvotyöryhmien työtä tukevan verkoston toimintaa jatketaan.

Toimenpiteet

- Jokaisessa ministeriössä on toiminnallinen tasa-arvotyöryhmä, joka kokoontuu säännöllisesti.
- Jokaisessa ministeriössä on vähintään yhden virkamiehen toimenkuvaan kirjattu valtavirtaistamisen koordinointi ja edistäminen.
- Ministeriöt raportoivat vuosittain sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisen etenemisestä.

- Hallinnon ja aluekehityksen ministerityöryhmä seuraa valtavirtaistamisen etenemistä säännöllisesti ja antaa ministeriöille suosituksia sen tehokkaammasta toimeenpanosta.
- Kansliapäällikkökokous käsittelee valtavirtaistamisen toimeenpanokysymyksiä säännöllisesti.
- Toiminnallisten tasa-arvotyöryhmien verkosto tukee toiminnallisten tasa-arvotyöryhmien työtä.

3 Tasa-arvolainsäädäntö ja tasa-arvopoliittiset toimet

3.1 Tasa-arvolainsäädäntö

Hallitusohjelma

> *Tasa-arvolain ja tasa-arvosuunnittelun toimivuutta seurataan yhdessä työelämän osapuolten kanssa.*
>
> *Valmistellaan yhteistyössä työmarkkinaosapuolten ja kansalaisjärjestöjen kanssa eduskunnalle annettavaksi eurooppalaisen lainsäädäntökehityksen huomioon ottava uusi yhdenvertaisuuslainsäädäntö, joka turvaa tehokkaasti yhdenvertaisuuden syrjintäperusteesta riippumatta, ja vahvistetaan valvontaa ja tehostetaan hallintoa sen toimeenpanemiseksi. Yhdenvertaisuuslaki ja tasa-arvolaki säilyvät jatkossakin erillisinä lakeina. −− Työ- ja elinkeinoministeriö selvittää ja valmistelee yhdenvertaisuutta ja työelämän sääntelyä koskevat muutokset.*

Tasa-arvolaissa on säännöksiä työpaikan tasa-arvosuunnitelmista ja palkkakartoituksista. Näiden säännösten muutostarpeet on tuotu esiin mm. eduskunnan lausunnossa tasa-arvolain toimivuudesta (TyVL 6/2010 vp) ja eduskunnan kirjelmässä valtioneuvoston tasa-arvoselonteosta (EK 51/2010 vp). Säännösten muutostarpeiden selvittäminen sisältyi myös valtioneuvoston tasa-arvoselontekoon. Sosiaali- ja terveysministeriö on asettanut keväällä 2012 työryhmän selvittämään tasa-arvosuunnitelmiin liittyvän palkkakartoituksen kehittämistarpeita. Selvityksen tausta-aineistona ovat sosiaali- ja terveysministeriön ja työmarkkinakeskusjärjestöjen tutkimukset tasa-arvosuunnitelmien ja palkkakartoitusten tilasta.

Tasa-arvolain valvontaa koskeva lainsäädäntö on vanhaa, ja uudistamistarpeita aiheuttavat mm. tasa-arvolain soveltamisalan laajentuminen sekä yhdenvertaisuuslainsäädännön uudistaminen. Myös eduskunta on pitänyt tärkeänä selvittää valvontaa koskevia kehittämistarpeita ja edellyttänyt syrjintätapausten sovittelua koskevan sääntelyn lisäämistä lakiin.

Muun muassa EU:n tuomioistuimen linjauksen johdosta Suomenkin tasa-arvolakiin on tarpeen lisätä sukupuolivähemmistöjen suojaa koskevat säännökset. Eduskunta on tuonut esiin, että uudistus olisi perusteltua käsitellä mahdollisimman pian.

Oppilaitosten toiminnallisesta tasa-arvosuunnittelusta säädettiin vuonna 2005. Perusopetusta antavat oppilaitokset jätettiin velvoitteen ulkopuolelle, mutta eduskunta edellytti, että hallitus seuraa sukupuolten tasa-arvon edistymistä peruskouluissa ja ryhtyy tarvittaessa toimenpiteisiin lainsäädännön täsmentämiseksi tältä osin. (TyVM 3/2005 vp). Tasa-arvolain toimivuudesta vuonna 2010 laaditun selvityksen mukaan opetusalan oma lainsäädäntö ja opetussuunnitelmat eivät riittävästi pysty takaamaan kasvatuksen ja opetuksen tasa-arvoisuutta. Tasa-arvosuunnittelulla olisi perusopetuksessa suuri merkitys, koska perusopetuksessa vaikutetaan koko ikäluokan opiskeluvalintoihin. Eduskunta on vuonna 2010 pitänyt tärkeänä,

että toiminnallinen tasa-arvosuunnittelu laajennetaan perusopetusta antaviin oppilaitoksiin. Käsiteltäessä sukupuolten tasa-arvon edistämistä koulutuksessa on perusteltua selvittää oppilaitoksia koskevan sääntelyn laajentaminen täysimääräisesti perusopetukseen ja toiminnallisen tasa-arvosuunnittelun laajentaminen varhaiskasvatukseen. Yhdenvertaisuuslaissa ei ole jätetty perusopetusta antavia oppilaitoksia koulutusta koskevan sääntelyn ulkopuolelle.

Tasa-arvolain säännöstä viranomaisten velvollisuudesta edistää sukupuolten välistä tasa-arvoa on tarpeen harkita täsmennettäväksi niin, että viranomaisille säädettäisiin nimenomainen toiminnallisen tasa-arvosuunnitelman laatimisen velvoite ja velvoitteelle valvontajärjestelmä. Tarvetta vahvistaa tasa-arvoa loukkaavaa mainontaa koskevaa sääntelyä ja siihen liittyviä sanktioita on syytä kartoittaa.

Toimenpiteet

- Selvitetään yhteistyössä työmarkkinaosapuolten kanssa työpaikan tasa-arvosuunnitelman laatimista koskevien tasa-arvolain säännöksien muutostarpeet. Erityisesti on selvitettävä palkkakartoitusta koskevien säännöksien täsmentämistä, luottamushenkilöiden tiedonsaantioikeuksien tarkentamista ja henkilöstön vaikutusmahdollisuuksien turvaamista. Selvityksen pohjalta valmistellaan kolmikantaisesti tarpeelliset muutokset tasa-arvolakiin. (STM)
- Tasa-arvolain ja tasa-arvosuunnittelun toimivuutta seurataan yhdessä työelämän osapuolten kanssa toteuttamalla sitä koskeva seurantatutkimus vuonna 2014. (STM)
- Uudistetaan tasa-arvolain valvontaa koskevaa lainsäädäntöä ottaen huomioon yhdenvertaisuuslainsäädännön uudistaminen ja muut uudistamistarpeet, muun muassa lisätään lakiin sovintoa koskevat säännökset sekä tutkitaan mahdollisuuksia vireillepano-oikeuden laajentamiseen tasa-arvoasioita käsittelevässä lautakunnassa. (**STM**, OM)
- Säädetään tasa-arvolaissa sukupuolivähemmistöihin kuuluvien syrjintäsuojasta ja tasa-arvon edistämisestä. (STM)
- Perusopetusta antavien oppilaitosten tasa-arvosuunnittelusta säädetään tasa-arvolaissa. Selvitetään oppilaitoksia koskevan syrjintäkiellon laajentamista myös perusopetusta antaviin oppilaitoksiin. Selvitetään tasa-arvosuunnitteluvelvoitteesta säätämistä varhaiskasvatuksessa. (**STM**, OKM)
- Tutkitaan mahdollisuutta säätää tasa-arvolaissa viranomaisille velvoite toiminnallisen tasa-arvosuunnitelman laatimiseen. (STM)
- Arvioidaan uudelleen tasa-arvoa loukkaavaa mainontaa koskevan sääntelyn tarve viimeistään vuoden 2014 aikana, kun kokemuksia vuoden 2008 kuluttajansuojalain ja Mainonnan eettisen neuvoston roolin uudelleen muotoutumisesta on saatu. (OM)

3.2 Tasa-arvon edistäminen ja syrjinnän ehkäiseminen työelämässä, sukupuolten välisten palkkaerojen kaventaminen sekä työn ja perheen yhteensovittaminen

Hallitusohjelma

Kolmikantaista samapalkkaisuusohjelmaa jatketaan tavoitteena naisten ja miesten palkkaeron kaventaminen enintään 15 prosenttiin vuoteen 2015 mennessä. Tarvittavien toimenpiteiden täsmentämiseksi käynnistetään kaksi laaja-alaista tutkimushanketta.

Työmarkkinoiden jakautumisen vähentämiseen tähtääviä toimia eri hallinnonaloilla vahvistetaan. – – Edistetään kokoaikaisia työsuhteita. −− Syrjinnän seurantajärjestelmää kehitetään.

Pienten lasten vanhempien mahdollisuutta perheen ja työn joustavaan yhdistämiseen tuetaan. −− Perhevapaajärjestelmällä edistetään lapsen hyvinvointia ja tuetaan molempien vanhempien mahdollisuuksia osallistua lasten hoitoon ja työelämään. Tavoitteena on lisätä isille merkittyjä vapaita, joustavoittaa isien perhevapaiden käyttöä ja mahdollistaa lapsen hoitaminen kotona vanhempainpäivärahan turvin nykyistä pitempään. Lisäksi pyritään parantamaan adoptio-, monikko- ja sijaisperheiden yhdenvertaisuutta muiden perheiden kanssa. Lisäksi selvitetään, miten lainsäädäntö turvaa perhevapaalta työhön palavien oikeudet ja arvioidaan perhevapaajärjestelmän päivärahaetuuksien tasot erityisesti isien perhevapaiden käytön kannustavuuden näkökulmasta. −− Hallitus edistää yhdessä työelämän osapuolten kanssa hyviin käytäntöihin perustuvia toimintatapoja, joilla työpaikoista tehdään nykyistä perheystävällisempiä. – – Vanhempien osa-aikatyön mahdollisuuksia lisätään. Arvioidaan mahdollisuudet korottaa osittaista hoitorahaa ja joustavoittaa sen käyttömahdollisuuksia. – – Edistetään kotihoidontukea saavien henkilöiden asteittaista siirtymistä työelämään yhdistämällä varhaiskasvatuspalvelut ja taloudellinen tuki, joiden saantiedellytykset ja muut ehdot selvitetään ja ratkaistaan vuoden 2012 loppuun mennessä.

Valtioneuvoston selonteko naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta määrittelee keskeisiksi työelämän tasa-arvon kysymyksiksi muun muassa segregaation lieventämisen, sukupuolenmukaisten palkkaerojen kaventamisen, naisten urakehityksen vauhdittamisen ja vastentahtoisen osa-aikaisen tai määräaikaisen työn vähentäminen. Myös työn ja perheen yhteensovittamisen sujuvuuden parantaminen on olennaista, koska niin perheelliset naiset kuin miehetkin osallistuvat lähes samassa mitassa työelämään.

Hallituksen tavoitteena on naisten ja miesten välisten palkkaerojen selkeä kaventaminen tällä kaudella. Hallitus jatkaa laajaa kolmikantaista samapalkkaisuusohjelmaa naisten ja miesten välisten palkkaerojen kaventamiseksi. Samapalkkaisuusohjelman toimenpiteet toteuttavat omalta osaltaan tasa-arvo-ohjelmaa. Sen toimenpiteitä ei kuitenkaan seurata tasa-arvo-ohjelmassa, koska samapalkkaisuusohjelmalla on oma seurantajärjestelmänsä. Ohjelman tavoitteena on kaventaa sukupuolten palkkaeroa 15 prosenttiin vuoteen 2015 mennessä. Tasa-arvoselonteossa on nostettu esiin tavoite palkkakartoitusten analyysien julkistamisesta. Selonteossa linjataan, että valtiosektori voisi toimia päänavaajana raportoimalla palkkakartoituksen analyysit.

Hallitusohjelman mukaisesti edistetään kokoaikaisia työsuhteita. Kuten tasa-arvoselonteossa on asetettu tavoitteeksi, vähennetään osa- ja määräaikaiseen työhön liittyviä haittoja, jotka heikentävät erityisesti naisten työmarkkina-asemaa.

Työmarkkinat ja koulutusalat ovat voimakkaasti jakautuneet sukupuolen mukaan. Sukupuolenmukaista jakautumista eli segregaatiota lievennetään koulutuksessa, uravalinnoissa ja työelämässä hallitusohjelman ja tasa-arvoselonteon linjausten mukaisesti. Tässä työssä painotetaan miesten kannustamista naisvaltaisille, esimerkiksi terveydenhoito- ja sosiaalialoille. Segregaation vähentämisen pohjana toimivat myös segregaation lieventämistyöryhmän (2009−2010) toimenpide-ehdotukset (ks. tarkemmin luku 3.4).

Sukupuoleen perustuvaa syrjintää esiintyy edelleen työelämässä. Tyypillisiä syrjintäepäilytilanteita ovat työhönotto, raskaus ja perhevapaat sekä palkkasyrjintä. Sukupuoleen perustuvaa ja moniperusteista syrjintää ehkäistään työelämässä mm. kehittämällä syrjinnän seurantajärjestelmää, täsmentämällä tasa-arvolakia ja selvittämällä, miten lainsäädäntö turvaa perhevapailta palaavien oikeudet. Tärkeää on tukea myös niitä äitejä ja isiä, joilla ei ole työsuhdetta, johon palata perhevapailta. Syrjinnän seurannan kehittämisessä erityishuomiota

kiinnitetään maahanmuuttajataustaisten naisten ja miesten sekä muiden moniperusteista syrjintää kohtaavien asemaan (ks. tarkemmin luku 3.8).

Hallitus tukee työn ja perhe-elämän yhteensovittamista, isien lisääntyvää perhevapaiden käyttöä sekä miesten ja naisten tasa-arvoa työelämässä. Perhevapaiden aiheuttamia työurakatkoksia pyritään vähentämään valmistelemalla toimenpidekokonaisuus, joka edesauttaa mahdollisuuksia osa-aikatyön tekemiseen ja lisää hoitojärjestelmän joustavuutta. Osa-aikatyö voi työn ja perheen yhteensovittamisen helpottamiseksi olla vanhemmille joissakin tilanteissa toivottu vaihtoehto, ja siksi vanhempien mahdollisuuksia osa-aikatyöhön parannetaan. Myös päivähoitomaksut uudistetaan siten, että maksut määräytyvät tuntiperusteisesti ja siten tosiasialliset mahdollisuudet myös osa-aikaisen päivähoidon hyödyntämiseen parantuvat. Päivähoidon tarjonta turvataan.

Hallituksen tavoitteena on vanhempainvapaiden nykyistä tasapuolisempi jakautuminen vanhempien kesken. Perhevapaita käyttävät edelleen pääasiassa äidit, ja siksi on tärkeää kehittää keinoja, joilla hoivavastuu jakautuisi nykyistä tasaisemmin. Tehokkaiksi keinoiksi isien kannustamisessa perhevapaille ovat osoittautuneet isien omat vanhempainvapaakiintiöt ja vapaiden käytön joustavuus. Hallituksen ja työmarkkinajärjestöjen ns. raamisopimus joustavoittaa vuoden 2013 alusta lukien isien vanhempainvapaiden käytön ajankohtaa. Vanhempien oikeudet perhevapaisiin riippuvat mm. siitä, onko vanhempi kirjoilla samassa taloudessa lapsensa kanssa. Esimerkiksi etävanhemmilla on oikeus vain tilapäiseen hoitovapaaseen. Perhevapaita kehitettäessä pyritään jatkossa parantamaan yksinhuoltaja-, etävanhempi-, adoptio-, monikko-, sateenkaari- ja sijaisperheiden yhdenvertaisuutta muiden perheiden kanssa.

Toimenpiteet

- Erilaisten työvoiman käyttötapojen ja työn tekemisen muotojen vaikutuksia selvitetään ja arvioidaan myös sukupuolten tasa-arvoa koskevana kysymyksenä TEM:n ja STM:n työryhmässä. Työryhmä arvioi, vastaako voimassa oleva työ- ja sosiaalivakuutus- sekä verotuslainsäädäntö työvoiman käyttötavoissa tapahtuneita muutoksia ja tekee tarvittaessa esityksiä lainsäädännön muuttamiseksi. (**TEM**, STM)
- Edistetään työurien segregaation lieventymistä kehittämistoiminnalla, jonka erityisalueena ovat mm. työvoimapalvelut. (TEM)
- Palkkakartoitusten analyysien julkistaminen käynnistetään valtiosektorilla. Julkistaminen tapahtuu esimerkiksi vuosikertomuksessa, henkilöstötilinpäätöksessä tai muun henkilöstöraportoinnin yhteydessä. Palkkakartoituksen analyysien seuranta tehdään normaalin henkilöstösuunnittelun yhteydessä. (VM)
- Hallitusohjelman mukaisesti selvitetään, miten lainsäädäntö turvaa perhevapaalta työhön palaavien oikeudet. Kolmikantaisen työryhmän työ käynnistetään syksyllä 2012. Lisäksi vahvistetaan työvoimapolitiikan keinoja tukea perhevapailta työmarkkinoille ilman työsuhdetta palaavien työllistymistä. (**TEM**, STM)
- Hallituksen tavoitteena on lisätä isille merkittyjä vapaita, joustavoittaa isien perhevapaiden käyttöä ja mahdollistaa lapsen hoitaminen kotona vanhempainpäivärahan turvin nykyistä pitempään. (**STM**, TEM)
- Hallituksen ja työmarkkinajärjestöjen raamisopimuksessa sovittu isien oikeuksia vanhempainvapaisiin vahvistava muutos toteutetaan siten, että se tulee voimaan vuoden 2013 alusta. Uudistuksen vaikutuksia ja tavoitteiden saavuttamista tarkastellaan vuonna 2015. (**STM**, TEM)
- Perhevapaita kehitettäessä pyritään parantamaan yksinhuoltaja-, etävanhempi-, adoptio-, monikko-, sateenkaari- ja sijaisperheiden yhdenvertaisuutta muiden perheiden kanssa. (**STM**, TEM)
- Perhevapaiden aiheuttamien työuran katkosten vähentämiseksi valmistellaan vuoden 2012 loppuun mennessä toimenpidekokonaisuus, joka edesauttaa mahdollisuuk-

sia osa-aikatyön tekemiseen ja lisää hoitojärjestelmän joustavuutta. Päivähoitomaksut uudistetaan siten, että maksut määräytyvät tuntiperustaisesti ja siten tosiasialliset mahdollisuudet myös osa-aikatyön tekemiseen paranevat. Päivähoidon tarjonta turvataan. (**STM**, TEM, OKM)

3.3 Naisten urakehityksen edistäminen ja sukupuolten tasapuolisen edustuksen lisääminen julkisen ja yksityisen sektorin päätöksenteossa

Hallitusohjelma

> *Hallitus jatkaa yhteistyötä työelämän osapuolten kanssa naisten urakehityksen edistämiseksi. −− Valtio edistää omistamissaan yhtiöissä sukupuolten välistä tasa-arvoa pyrkien suunnitelmallisesti turvaamaan riittävä naisten edustus valtio-omisteisten yhtiöiden hallituksissa.*

Tavoitteena on naisten urakehityksen ja työssä kehittymisen esteiden poistaminen ja sukupuolten tasapuolisen edustuksen lisääminen julkisen ja yksityisen sektorin johtotehtävissä.

Toimet naisten osuuden kasvattamiseksi valtio-omisteisten yhtiöiden hallituksissa ovat tuottaneet tulosta viime vuosikymmenen aikana. Sukupuolten tasa-arvoa koskevat tavoitteet on kirjattu valtioneuvoston marraskuussa 2011 hyväksymään valtion omistajapolitiikkaa koskevaan periaatepäätökseen. Aktiivisia toimia ja tasa-arvotilanteen seurantaa tarvitaan edelleen. Erityisesti yrityksissä, joissa valtion määräysvalta on suhteellisen pieni, naisten osuus johtavilla paikoilla on edelleen melko vähäinen.

Hallitus jatkaa vuoropuhelua yksityissektorilla talouselämän päättäjien kanssa naisten urakehityksen edistämiseksi ja naisten määrän lisäämiseksi yritysten johdossa. Yhteistyötä ja aktiivisten toimenpiteiden (ml. johtajuustilastoinnin kehittäminen) jatkamista tarvitaan. Vaikka naisten määrä pörssiyhtiöiden hallituksissa on viime vuosina noussut erityisesti suuremmissa pörssiyhtiöissä, on naisten osuus hallitusten jäsenistä edelleen keskimäärin vähän yli viidenneksen. Naisten osuus on pienin keskisuurissa ja pienissä pörssiyhtiöissä (Keskuskauppakamarin mukaan vuonna 2012 naisia oli keskimäärin 22 prosenttia pörssiyhtiöiden hallitusten jäsenistä; suurimmissa yrityksissä osuus oli 28 %, keskisuurissa 23 % ja pienimmissä 16 %).

Erityisen vähän naisia on pörssiyhtiöiden ylimmässä johdossa. Vuonna 2011 pörssiyhtiöiden hallituksissa oli naispuheenjohtajia vain neljä eli 3,2 %. Pörssiyhtiöissä ei viime syksynä ollut Suomessa yhtään naistoimitusjohtajaa, ja aiemminkin toimitusjohtajina on toiminut vain muutama nainen. Hallitusten kokoonpanon lisäksi tasa-arvoa tuleekin edistää myös laajemmin yritysten ylimmässä johdossa.

Naisten urakehitystä valtionhallinnon johdossa on tuettu konkreettisin toimenpitein, ja naisten osuus on noussut 2000-luvulla. Ylimmässä johdossa naisia oli 28 prosenttia vuonna 2010. Kuitenkin verrattuna naisten merkittävään osuuteen valtionhallinnon koko henkilöstöstä ja heidän korkeaan koulutustasoonsa, naisten osuus johtavilla paikoilla on edelleen vähäinen. Naisten urakehitystä johtotehtäviin tuleekin aktiivisesti edistää muun muassa jatkamalla naisten urakehityksen edistämistä valtionhallinnossa koskevien suositusten (2009) toimeenpanoa.

Työterveyslaitoksen organisoimana ollaan perustamassa johtamisen kehittämisverkostoa. Lisäksi julkiselle sektorille luodaan hallitusohjelman mukaisesti hyvän johtamisen laatukri-

teerit. Kehittämisverkoston toiminnassa ja kriteerien kehittämisessä otetaan huomioon sukupuolten tasa-arvon edistäminen.

Toimenpiteet

- Valtio jatkaa ohjelmaa naisten osuuden lisäämiseksi valtio-omisteisten yhtiöiden hallituksissa seuraavien tavoitteiden ja valtion omistajapolitiikkaa koskevan valtioneuvoston periaatepäätöksen mukaisesti:
  1) Valtion kokonaan omistamien yhtiöiden hallituksissa on oltava naisia ja miehiä vähintään 40 prosenttia.
  2) Yhtiöissä, joissa valtio on enemmistössä ja jotka eivät ole pörssiyhtiöitä, on 40 prosentin kiintiö hallituksissa samoin toteutettava, ellei muuhun ole nimenomaisia perusteita (yhtiöjärjestyssäännöksiä, osakassopimuksia tai muita sellaisia).
  3) Yhtiöissä, joissa valtio on suoraan tai välillisesti vähemmistöomistaja, on valtion ja valtiota edustavien toimijoiden edistettävä tasa-arvoa siten, että ne nimeävät ehdokkaita hallitusten jäseniksi tasa-arvotavoitteita toteuttavalla tavalla.
  4) Pörssiyhtiöissä, joissa valtio on enemmistössä, tavoitteena on saavuttaa edellä mainitut 40 prosentin tasot.
  Valtioneuvoston kanslian omistajaohjausosasto laatii vuosittain tilannekatsauksen markkinaehtoisesti toimivien valtio-omisteisten yhtiöiden hallitusjäsenyyksistä ja valtion omistajaohjauksen tasa-arvotavoitteiden toteutumisesta. Sukupuolten tasapuolista edustusta yhtiöiden johtoryhmissä ja nimitystoimikunnissa edistetään. (VNK)
- Hallitus jatkaa vuoropuhelua elinkeinoelämän kanssa naisten urakehityksen tukemiseksi. (**STM**, TEM, VNK)
- Seurataan sukupuolten tasapuolisemman edustuksen toteutumista pörssiyhtiöiden hallituksissa. Jos tasapuolisempi edustus ei etene riittävästi, siirrytään lainsäädännöllisiin toimiin sukupuolten tasapuolisemman edustuksen turvaamiseksi pörssiyhtiöiden hallituksissa. Arvio riittävästä kehityksestä tehdään kesäkuussa 2014. Lainvalmistelussa otetaan huomioon mm. valtio-omisteisissa ja -enemmistöisissä pörssiyhtiöissä sovellettava 40 prosentin vähimmäisosuus, tasapuolisemman edustuksen vaihtoehtoiset toteuttamistavat ja kohtuulliset siirtymäajat. (VM/OM)
- Selvitetään Tilastokeskuksen ja muiden toimijoiden kanssa käytäntöä, joka mahdollistaa pörssiyhtiöiden hallitusten nais- ja miesjäsenten osuuksien säännöllisen julkaisemisen. (VM)
- Jatketaan naisten urakehitystä valtionhallinnossa koskevien suositusten toimeenpanoa ja seurantaa. (VM)
- Perustettavan johtamisen kehittämisverkoston toimintaan ja julkiselle sektorille kehitettävään johtamisen laatukriteeristöön sisällytetään sukupuolinäkökulma ja tasa-arvon edistäminen. (STM)

3.4 Sukupuolten tasa-arvon edistäminen ja segregaation vähentäminen koulutuksessa ja tutkimuksessa

Hallitusohjelma

> *Kaikessa koulutuksessa, tieteessä, kulttuurissa, liikunnassa ja nuorisotyössä on toteutettava yhdenvertaisuusperiaatetta. −− Sukupuolten välisiä eroja osaamistuloksissa, koulutukseen osallistumisessa ja koulutuksen suorittamisessa kavennetaan ja koulutuksen periytyvyyttä vähennetään. −− Koulutuksessa tehdään järjestelmällistä tasa-arvo ja yhdenvertaisuustyötä. −− Opiskelijavalintojen uudistamisen vaikutukset sukupuolten tasa-arvoon ja koulutuksen periytyvyyteen arvioidaan.*

Tavoitteet sukupuolten välisen tasa-arvon edistämisestä sisällytetään kasvatus- ja koulutuspoliittiseen suunnittelu- ja kehittämistyöhön.

Opetuksessa ja oppilaitosten toimintakulttuurissa tulee aktiivisesti edistää sukupuolten tasa-arvoa ja purkaa sukupuoleen perustuvaa segregaatiota oppiainevalinnoissa ja ammatinvalinnoissa. Tavoitteena on, että kaikille oppilaille ja opiskelijoille tarjotaan yhtäläiset mahdollisuudet hankkia yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja sukupuolesta riippumatta.

Hallitusohjelman lisäksi koulutuksen tasa-arvotoimien pohjana toimivat valtioneuvoston tasa-arvoselonteon linjaukset ja segregaation lieventämistyöryhmän (2009−2010) ehdotukset. Molemmissa korostetaan tasa-arvonäkökulman sisällyttämistä osaksi kaikkea opetusta ja kasvatusta koskevaa päätöksentekoa ja opetushallintoa. Tavoitteena on, että sukupuoli- ja tasa-arvotietoinen ohjaus ja opetus vakiinnutetaan normaaliksi käytännöksi varhaiskasvatuksesta alkaen. Tähän tavoitteeseen päästään mm. sisällyttämällä sukupuolten tasa-arvon aktiivinen edistämistavoite osaksi uusien opetussuunnitelmien ja tutkintojen perusteita sekä kehittämällä sukupuolitietoista ja segregaatiota lieventävää oppilaan- ja opinto-ohjausta sekä oppimateriaaleja. Toiminnallinen tasa-arvosuunnittelu on tärkeä väline oppilaitoksissa tasa-arvotietoisen opetuksen edistämisessä ja seuraamisessa. Tasa-arvosuunnittelulla voidaan ehkäistä ja poistaa myös oppilaitoksissa esiintyvää seksuaalista ja sukupuoleen perustuvaa häirintää ja väkivaltaa. Kuten tasa-arvoselonteossa on linjattu, tasa-arvosuunnitteluvelvoite laajennetaan koskemaan myös perusopetusta (ks. luku 3.1). Kun sukupuolten tasa-arvoa edistetään koulutuksessa, otetaan huomioon poikien ja tyttöjen tarpeet ja tuetaan heitä tekemään koulutukseen liittyviä valintoja yksilöllisten ominaisuuksiensa ja vahvuuksiensa − ei sukupuolen − mukaan.

Keskeinen keino tasa-arvon edistämiseksi on sukupuolten tasa-arvoa koskevien sisältöjen integroiminen osaksi opettajankoulutusta ja oppilaitosjohdon koulutusta. Tasa-arvoa voidaan edistää myös tarjoamalla aiheen mukaista täydennyskoulutusta opetustoimen henkilöstölle. Opettajankoulutuksen lisäksi sukupuolten tasa-arvon edistäminen on tärkeää myös yleisemmin korkeakoulutuksessa ja tutkimuksessa sekä korkeakoulu- ja tiedepoliittisessa päätöksenteossa. Kuten hallitusohjelmassa todetaan, opiskelijavalintojen uudistamisen vaikutukset sukupuolten tasa-arvoon ja koulutuksen periytyvyyteen arvioidaan. Tasa-arvoselonteon linjausten mukaisesti jatketaan korkeakoulujen tasa-arvotyötä ja sukupuolinäkökulman sisällyttämistä korkeakoulujen opetukseen ja tutkimukseen, edistetään naisten tutkijanuraa konkreettisin toimenpitein ja vahvistetaan sukupuolentutkimuksen asemaa. Sukupuolentutkimus tarjoaa tärkeää tietoa tasa-arvon edistämiseen koulutuksessa ja laajemmin yhteiskunnassa.

Erityisen tärkeänä keinona tasa-arvon edistämisessä on sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman tavoitteisiin ja toimenpiteisiin. Kehittämissuunnitelman mukaisesti toteutetaan OKM:n koordinoima koulutuksellisen tasa-arvon toimenpideohjelma, jonka toimenpiteet tukevat vahvasti hallituksen tasa-arvo-ohjelman tavoitteiden saavuttamista. Ohjelman tavoitteena on mm. vähentää merkittävästi sukupuolten välisiä osaamis- ja koulutuseroja sekä torjua koulutuksen sukupuolenmukaista segregaatiota ja edistää sukupuolisensitiivisyyttä koulutuksessa. Segregaation lieventämistyöryhmän ehdotukset muodostavat hyvän pohjan toimenpideohjelman laatimiselle. Hallitusohjelmaan kirjattu samapalkkaisuusohjelman hanke sukupuoliennakkoluulojen ja odotusten vaikutuksesta koulutus- ja uravalintoihin toteutetaan osana em. toimenpideohjelmaa. Nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi hallitus toteuttaa nuorten yhteiskuntatakuun (ks. tarkemmin luku 3.7.1).

Toimenpiteet

- Sukupuolten tasa-arvoa edistävät tavoitteet ja toimet määritellään nykyistä kattavammin ja selkeämmin opetussuunnitelmien ja tutkintojen perusteissa sekä opetussuunnitelmissa (ml. varhaiskasvatus). Sukupuolinäkökulma ja sukupuolten tasa-arvon edistäminen sisällytetään opetussuunnitelmia ja tutkintoja koskeviin arviointeihin. (OKM)
- Käynnistetään aktiiviset toimet, joilla puolitetaan keskeiset sukupuoleen liittyvät erot koulutukseen osallistumisessa ja oppimistuloksissa kaikilla koulutusasteilla vuoteen 2020 mennessä. Toimet sisällytetään osaksi OKM:n koordinoimaa koulutuksellisen tasa-arvon toimenpideohjelmaa. (OKM)
- Käynnistetään aktiiviset toimet koulutuksen ja tutkimuksen segregaation vähentämiseksi hyödyntäen segregaation lieventämistyöryhmän (2009−2010) toimenpide-ehdotuksia. Toimet sisällytetään osaksi OKM:n koordinoimaa koulutuksellisen tasa-arvon toimenpideohjelmaa. (OKM)
- Oppilaitosten tasa-arvosuunnittelun toteutumisen seuranta sisällytetään OKM:n ja Opetushallituksen väliseen tulosohjaukseen. Sukupuolinäkökulma valtavirtaistetaan OPH:n toimialalle. (OKM)
- Opetushallitus tuottaa tasa-arvoa edistäviä tukimateriaaleja ja toimintamalleja sekä selvittää yhdessä oppikirjakustantajien kanssa OPH:ssa laaditun, oppimateriaaleja ja sukupuolten tasa-arvoa koskevan oppaan käyttöä. Oppimateriaaleja arvioidaan sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta. (OKM)
- Opetushallitus tarjoaa osana valtion rahoittamaa opetustoimen henkilöstökoulutusta opettajille hallituksen tasa-arvo-ohjelman tavoitteita edistävää täydennyskoulutusta, jonka tavoitteena on edistää sukupuolten tasa-arvoa koulutuksessa. (OKM)
- Opetus- ja kulttuuriministeriö jatkaa ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen tasa-arvotyön tukemista, ml. tasa-arvosuunnitelmien ja niiden toimeenpanon seuranta ja sukupuolen mukaisen tilastoinnin kehittäminen. Sukupuolten tasa-arvo on yksi koulutuksen ulkopuolisen arvioinnin painopisteitä 2012−2015. (OKM)
- Tasa-arvoiseen ja naisten tutkijanuraan liittyvät kysymykset sisällytetään osaksi yliopistojen neliportaisen tutkijanuramallin soveltamisen ja vakinaistamispolkujen toteuttamisen arviointia. (OKM)
- Opetus- ja kulttuuriministeriö kartoittaa sukupuolentutkimuksen tilanteen valtakunnallisesti ja seuraa tilanteen kehittymistä säännöllisesti. (OKM)

3.5 Sukupuolten tasa-arvon edistäminen demokratian ja kansalaisvaikuttamisen vahvistamisessa ja kotouttamispolitiikassa

Hallitusohjelma

> *Äänestysaktiivisuutta ja kansalaisvaikuttamista kehitetään kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman, demokratian edistämistä koskevan periaatepäätöksen ja valmisteltavan demokratiapoliittisen selonteon pohjalta. Käynnistetään systemaattinen ja pitkäjänteinen demokratian ja kansalaisyhteiskunnan kehityksen seuranta.*
>
> *Vahvistetaan kaikin keinoin maahanmuuttajien kiinnittymistä suomalaiseen työelämään. Tavoitteeksi asetetaan maahanmuuttajien työllisyysasteen nostaminen ja työttömyyden puolittaminen. Erityistä huomiota kiinnitetään niihin ryhmiin, joiden työllisyysasteet ovat matalat. −− Tehostetaan maahanmuuttajien pääsyä kotoutumiskoulutukseen ja kielenopetukseen koko maassa. Erityisesti kiinnitetään huomiota opiskelijoiden sekä kotiäitien kielikoulutukseen ja riittävän monitasoiseen kielikoulutuksen tarjontaan. Maahanmuuttajien tietoisuutta suomalaisen yhteiskunnan toiminnasta ja perusoikeuksista vahvistetaan kotoutumiskoulutuksessa.*

Naisten ja miesten tasapuolinen edustus poliittisen päätöksenteon eri tasoilla on vahvistunut viime vuosikymmeninä. Demokraattisessa päätöksenteossa on kyse myös kansalaisten osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksista ja sukupuolten tasa-arvosta tällä alueella. Tasa-arvoselonteon mukaisesti sisällytetään sukupuolinäkökulma kaikkeen demokratian ja kansalaisvaikuttamisen edistämiseen ja seurantaan. Tätä työtä on jo tehty kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelmassa ja valmisteltaessa valtioneuvoston periaatepäätöstä demokratian edistämiseksi (2010).

Tasa-arvo- ja kotouttamispolitiikassa on tärkeää tunnistaa maahanmuuttajataustaisten naisten ja miesten kohtaamat, muun muassa työllistymiseen liittyvät erityisongelmat ja edistää heidän tasa-arvoista asemaansa työelämässä, koulutuksessa ja laajemmin yhteiskunnassa. Kotoutumisen edistämistä koskevan lain valmistelussa arvioitiin myös hallituksen esityksen sukupuolivaikutukset. Huomiota kiinnitettiin mm. haavoittuvassa asemassa olevien maahanmuuttajanaisten asemaan. Sukupuolinäkökulman valtavirtaistamista ja tasa-arvoa koskevan tietopohjan vahvistamista kotouttamispolitiikassa jatketaan. Sukupuolten tasa-arvon edistämiseen kiinnitetään huomiota myös silloin, kun maahanmuuttajien ja vähemmistöryhmien osallistumismahdollisuuksia edistetään ja kun käydään vuoropuhelua kyseisiä ryhmiä edustavien järjestöjen kanssa.

Toimenpiteet

- Sukupuolinäkökulma ja sukupuolten tasa-arvon edistäminen sisällytetään tulevaan demokratiapoliittiseen selontekoon ja laajemmin demokratian ja kansalaisvaikuttamisen edistämistoimiin. (OM)
- Sukupuolten tasa-arvon edistäminen otetaan kiinteäksi osaksi valtion kotouttamisohjelmaa. (TEM)
- Opetushallitus sisällyttää sukupuolinäkökulman kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelmien perusteiden uudistamiseen. (OKM)

3.6 Sukupuolinäkökulman sisällyttäminen talouspolitiikkaan

Valtioneuvoston selonteossa naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta nostettiin talouspolitiikka esiin alueena, jossa on kiinnitetty vain vähän huomiota sukupuolinäkökulmaan ja päätösten vaikutuksiin naisiin ja miehiin. Selonteossa korostettiin, että talouspolitiikassa on tärkeää arvioida etukäteen sukupuolivaikutukset. Talouspolitiikka vaikuttaa olennaisesti resurssien ja sitä kautta hyvinvoinnin jakautumiseen sukupuolten välillä. Esimerkiksi veropoliittiset ratkaisut voivat kohdella eri tavoin miehiä ja naisia, koska miesten ja naisten tulonmuodostus, kulutus ja ajankäyttö poikkeavat toisistaan. EU:n myötä verotus on noussut yhä keskeisempään rooliin talouspolitiikan kansallisena keinona. Veropolitiikan sukupuolivaikutuksia on tutkittu vähän Suomessa, ja sukupuolivaikutusten arvioinnin pohjaksi tarvitaan peruskartoitus tältä alueelta.

Toimenpiteet

- Hallitus teettää selvityksen veropoliittisten ja tulonsiirtoihin liittyvien ratkaisujen vaikutuksista naisten ja miesten taloudelliseen tasa-arvoon. Selvityksen pohjalta luodaan perusta veropoliittisten uudistusten sukupuolivaikutusten arviointiin. (**VM**, STM)

3.7 Sukupuolinäkökulma hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä sekä lähisuhde- ja perheväkivallan torjunnassa

3.7.1 Miesten ja naisten osallisuuden ja terveyden edistäminen

Hallitusohjelma

> *Köyhyys ja syrjäytyminen aiheuttavat muun muassa inhimillistä kärsimystä, terveyseroja ja eriarvoisuutta. Hallitus toimii voimakkaasti köyhyyttä ja syrjäytymistä vastaan −− Käynnistetään poikkihallinnollinen syrjäytymistä, köyhyyttä ja terveysongelmia vähentävä toimenpide-ohjelma.*
>
> *Toteutetaan nuorten yhteiskuntatakuu niin, että jokaiselle alle 25-vuotiaalle nuorelle ja alle 30-vuotiaalle vastavalmistuneelle tarjotaan työ-, harjoittelu-, opiskelu, työpaja- tai kuntoutuspaikka viimeistään kolmen kuukauden kuluessa työttömäksi joutumisesta.*
>
> *Uudistetaan isyyslaki ja ajanmukaistetaan avoliitossa syntyvien lasten isyyden tunnustamista koskeva sääntely.*

Köyhyyden, eriarvoisuuden ja syrjäytymisen ehkäiseminen on yksi hallitusohjelman strategisesta painopistealueesta. Hallitus on päättänyt käynnistää poikkihallinnollisen syrjäytymistä, köyhyyttä ja terveysongelmia vähentävän toimenpideohjelman. Ohjelma sisältää toimia, joilla puututaan työttömyyteen ja köyhyyteen, terveyseroihin sekä ihmisten näköalattomuuteen ja osattomuuteen. Ohjelman toimeenpanossa on sitouduttu ottamaan huomioon naisten ja miesten väliset hyvinvointi- ja terveyserot. Erityishuomiota kiinnitetään miehiä koskeviin tasa-arvokysymyksiin, kuten siihen, miksi miehet syrjäytyvät naisia useammin. Tämä näkökulma otetaan huomioon myös sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisen kehittämisohjelman (Kaste) toimeenpanossa, etenkin riskiryhmien mahdollisuutta osallisuuteen, hyvinvointiin ja terveyteen parantavassa osaohjelmassa.

Nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi hallitus on sitoutunut toteuttamaan nuorten yhteiskuntatakuun. On tärkeää, että sukupuolinäkökulma ja tasa-arvon edistäminen sisällytetään yhteiskuntatakuun kehittämiseen ja muihin toimiin peruskoulun jälkeisen syrjäytymisen vähentämiseksi.

Hallituksen romanipoliittiseen ohjelmaan sisältyy toimenpide romaniväestön elinolosuhteita, terveyttä ja hyvinvointia kartoittavan tutkimuksen toteuttamisesta. Valtavirtaistamisen näkökulmasta romanien yhdenvertaisuuden sekä romaninaisten ja -miesten tasa-arvon edistäminen edellyttävät tiedon lisäämistä romaniväestön elinolosuhteista ja tarpeista. Tutkimuksen toteuttamisessa ja siihen liittyvien romaniväestöä koskevien hyvinvointiindikaattorien kehittämistyössä on tarve kiinnittää erityistä huomiota sukupuolen mukaan eritellyn tietopohjan kartoittamiseen.

Hallitusohjelman mukaan isyyslaki tulee uudistaa ja avoliitossa syntyneiden lasten isyyden tunnustamista koskeva sääntely tulee ajanmukaistaa. Isyyslain ajanmukaistaminen on tarpeen, koska yhteiskunnassa ja lain sääntely-ympäristössä on tapahtunut useita lain soveltamiseen vaikuttavia muutoksia. Isyyslakia uudistettaessa joudutaan yhteensovittamaan osin eri suuntiin vieviä intressejä. On tärkeää, että myös sukupuolten tasa-arvonäkökulma otetaan uudistustyössä asianmukaisesti huomioon.

Hallitus pitää tärkeänä tukea vanhemmuutta sekä kehittää ja lisätä vanhempien parisuhdeneuvontaa. Erosovittelua kehitetään lapsen edun vahvistamiseksi ja vanhemmuuden toteu-

tumiseksi. Lapsia koskevissa riidoissa sovinnon löytäminen on erityisen tärkeää. Myönteisiä tuloksia on saatu asiantuntija-avustajan käyttämisestä lapsen huoltoa, tapaamisoikeutta ja elatusta koskevassa tuomioistuinsovittelussa.

Toimenpiteet

- Otetaan huomioon nuorten miesten ja naisten erilaiset syrjäytymispolut sekä tukitarpeet yhteiskuntatakuun toteuttamiseksi asetetussa hankkeessa ja sen toimenpiteissä. (**TEM**, OKM, STM)
- Terveyden edistämisen määrärahojen yhdeksi painopisteeksi asetetaan hankkeet, joiden tavoitteena on kaventaa terveyseroja sosioekonomisten väestöryhmien ja myös miesten ja naisten välillä. (STM)
- Edistetään vuoropuhelua hyvinvoinnin ja terveyden asiantuntijoiden, tasa-arvoasiantuntijoiden ja miesjärjestöjen välillä miesnäkökulman vahvistamiseksi terveyden ja hyvinvoinnin edistämisessä, seurannassa sekä sosiaali- ja terveyspalveluissa. (STM)
- Kehitetään sukupuolinäkökulman huomioonottamista sosiaali- ja terveysalan tilastotuotannossa sekä tietovarantojen kehittämisessä erityisesti siten, että miesten hyvinvointiongelmien havaitseminen ja ymmärtäminen syvenevät. Asiasta sovitaan tarkemmin tilastontuottajien kanssa sosiaali- ja terveysalan tilastotuotannon yhteistyöryhmässä. (STM)
- Romaniväestön elinolosuhteita, terveyttä ja hyvinvointia kartoittavan tutkimuksen toteuttamisessa ja hyvinvointi-indikaattorien kehittämistyössä kiinnitetään erityistä huomiota sukupuolen mukaan eritellyn tietopohjan kartoittamiseen. (STM)
- Isyyslain uudistuksessa kiinnitetään huomiota sukupuolten tasa-arvon edistämiseen. (OM)
- Selvitetään mahdollisuudet valtakunnallistaa asiantuntija-avusteinen huoltoriitojen sovittelu. (OM)

3.7.2 Lähisuhde- ja perheväkivallan, naisiin kohdistuvan väkivallan sekä seksuaalisen väkivallan torjunta ja seksin ostoa koskevan lainsäädännön arviointi

Hallitusohjelma

Kehitetään keinoja ehkäistä lähisuhde- ja perheväkivaltaa eri hallinnonalojen yhteistyönä tavoitteena vähentää kärsimystä sekä väkivallasta aiheutuvia kustannuksia uhreille, työnantajille ja kunnille. Kehitetään palveluja lähisuhde- ja perheväkivallan sekä seksuaalisen väkivallan uhreille. Jatketaan naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämiseen tähtäävän ohjelman toimeenpanoa. −− Huolehditaan kansallisen naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelman toimeenpanosta.

Seksuaalisen väkivallan uhreille turvataan katkeamaton hoitoketju. Lähisuhde- ja perheväkivallan uhrien auttamiseksi lisätään turvakotipaikkoja ja kiinnitetään huomiota paikkojen alueellisesti tasaisempaan jakautumiseen.

Sovittelun käyttöä tulee rajata lähisuhdeväkivaltarikoksissa. Tällaisten rikosten sovitteluun liittyy piirteitä, jotka saattavat vaarantaa rikoksen uhrin oikeusturvaa.

Vahvistetaan itsemääräämisoikeutta loukkaavien rikosten ennaltaehkäisyä. Seksuaalirikoslainsäädäntöä uudistetaan siten, että se turvaa paremmin seksuaalisen itsemääräämisoikeuden.

Suomi on sitoutunut kansainvälisin sopimuksin ehkäisemään kokonaisvaltaisesti naisiin kohdistuvaa väkivaltaa, joka on yksi syrjinnän muoto ja vakava ihmisoikeusloukkaus. Naisiin kohdistuvan väkivallan ja lähisuhdeväkivallan ehkäisy edellyttää eri toimijoiden välistä moniammatillista ja sektorirajat ylittävää yhteistyötä, joka onkin vahvistunut viime vuosina. Kehittämistarpeita on edelleen mm. väkivallan ehkäisytyön pitkäjänteisessä koordinoinnissa, palvelujen varmistamisessa uhreille ja tekijöille sekä turvakotiverkoston kehittämisessä kansainvälisten suositusten tasolle.

Naisiin kohdistuvan väkivallan ja lähisuhde- ja perheväkivallan poistamiseksi hallitus jatkaa Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisohjelman (2010−2015) toimeenpanoa. Ohjelman toimeenpano toteuttaa monia hallitusohjelman tavoitteita lähisuhde- ja perheväkivallan torjumiseksi. Se tukee samalla myös Euroopan neuvoston yleissopimusta naisiin kohdistuvan ja perheväkivallan torjumiseksi. Ohjelman toimet keskittyvät parisuhdeväkivallan uusiutumisen ehkäisyyn, seksuaalisen väkivallan vähentämiseen ja haavoittuvassa asemassa olevien naisten (maahanmuuttajat, vammaiset, seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt) suojelemiseen. Ohjelman toimenpiteet parantavat myös niiden poikien ja miesten asemaa, jotka kärsivät lähisuhteessa tai perheessä tapahtuvasta väkivallasta. Ohjelma hyväksyttiin vuonna 2010 siten, että ministeriöt toteuttavat toimet kehysten puitteissa. Eduskunta edellytti kannanotossaan hallituksen tasa-arvoselonteosta vuonna 2011, että naisiin kohdistuvan väkivallan vastaiselle toimintaohjelmalle osoitetaan valtion talousarvioissa riittävät, pitkäjänteisen toiminnan mahdollistavat määrärahat.

Suomi allekirjoitti ensimmäisten joukossa Euroopan neuvoston sitovan sopimuksen naisiin kohdistuvan ja perheväkivallan torjumisesta. Sopimuksen ratifiointia valmistellaan ulkoasiainministeriön johtamassa työryhmässä. Sopimus on merkittävä askel lähisuhteissa ja perheessä tapahtuvan sekä erityisesti naisiin kohdistuvan väkivallan torjumisessa. Seksuaalirikoslainsäädännön kehittäminen on tavoitteena sekä hallitusohjelmassa että Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelmassa.

Suomessa vuonna 2006 voimaantulleen lain mukaan seksin osto on rikos, jos seksin myyjä on parituksen tai ihmiskaupan uhri. Seksin ostoa koskevaa lainsäädännön arviointi aloitettiin viime hallituskaudella. Ruotsi on arvioinut omaa lainsäädäntöään varsin perusteellisesti vuonna 2010 ja esim. tätä arviota hyödyntäen Suomessa tulisi toteuttaa aikaisempaa kattavampi arviointi ja sen perusteella suunnitella mahdolliset jatkotoimet.

Toimenpiteet

- Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen poikkihallinnollisen ohjelman toimeenpanoa jatketaan ja turvataan sen tarvitsemat resurssit. (**STM**, OM, SM; TEM)
- Turvakotipalvelujen lisääminen ja kehittäminen hallitusohjelman tavoitteen mukaan toteutetaan sosiaalihuollon lainsäädännön uudistamisen yhteydessä. Turvakotiverkostoa kehitettäessä huomioidaan eri käyttäjäryhmien (vammaiset, maahanmuuttajat, vainotut jne.) tarpeet ja turvakotien alueellinen kattavuus. (STM)
- Matalan kynnyksen palveluja kehitetään lähisuhde- ja perheväkivallan ja seksuaalisen väkivallan uhreille valtakunnallisesti naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisohjelman mukaisesti. (STM)
- Hallitusohjelman mukaisesti sovittelun käyttöä rajataan lähisuhdeväkivaltarikoksissa. Varmistetaan esimerkiksi valtakunnallisilla ohjeilla koko maassa yhdenmukaiset lain rajoitusten mukaiset käytännöt lähisuhde- ja perheväkivaltatapausten sovittelussa ja sovitteluun ohjaamisessa. (**STM**, SM, OM)
- Suomi ratifioi Euroopan neuvoston yleissopimuksen naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjumiseksi viimeistään vuonna 2013. (**UM**, OM, STM, SM)
- Seksuaalirikoslainsäädäntöä uudistetaan siten, että se turvaa paremmin seksuaalisen itsemääräämisoikeuden. Uudistustyössä arvioidaan myös kaikkien seksuaalirikosten

siirtämistä virallisen syytteen alaisiksi ja kategoriasta ”pakottaminen sukupuoliyhteyteen” luopumista sekä otetaan huomioon naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisohjelman tähän liittyvät toimet. (OM)

- Toteutetaan seksin ostoa koskevan lainsäädännön kattava arviointi ja linjataan jatkotoimenpiteet. Arvioinnissa otetaan huomioon kokemukset Ruotsin seksin ostoa koskevan lainsäädännön toimeenpanosta. (OM)

3.8 Tasa-arvotyön organisointi, kehittäminen ja voimavarat

Valtioneuvoston tasa-arvoselonteko toteaa, että näkyvyyden ja selkeyden vuoksi tulisi tasa-arvoasioista vastaavan ministerin virallisessa nimikkeessä näkyä tämä vastuualue. Tasa-arvoasioiden näkyminen tasa-arvoasioista vastaavan ministerin nimikkeessä on tärkeä pitkän aikavälin tavoite, joka tulee ajankohtaiseksi seuraavan hallituskauden alussa. Tasa-arvoselonteossa todetaan myös, että tasa-arvoasioille on tarpeen löytää organisaatiorakenne, joka palvelee parhaiten tasa-arvopolitiikan edistämistä koko valtioneuvostossa. Selonteko linjaa, että tasa-arvopolitiikan organisatorista asemaa vahvistetaan. Perusteena tälle on tasa-arvoasioiden yhteiskunnallinen painoarvo ja niiden horisontaalinen luonne. Linjausta puoltaa myös EU-maiden yleinen käytäntö, jossa tasa-arvopolitiikan hoitaminen on organisoitu tavallisimmin osastotasolle eri substanssiministeriöihin tai pääministerin kansliaan. Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan toiminnalla on läheiset yhteydet tasa-arvoyksikköön, joten se on syytä pysyttää hallinnollisesti tasa-arvoyksikön yhteydessä. Tasa-arvovaltuutetun itsenäisyyttä on syytä lisätä vähemmistövaltuutetun asemaa vastaavaksi uudistettaessa tasa-arvolain valvontasäännöksiä.

Vastauksessaan valtioneuvoston selontekoon naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta eduskunta korosti, että Tasa-arvotiedon keskus Minna on keskeisessä asemassa tasa-arvotutkimusten sekä ajantasaisten ja kattavien tasa-arvotilastojen saatavuuden turvaamisessa. Eduskunnan mukaan on tärkeää, että Minnan rahoituksen jatkumisesta ja voimavarojen vahvistamisesta huolehditaan. Lisäksi järjestöillä ja muilla kansalaisyhteiskunnan toimijoilla on tärkeä rooli sukupuolten tasa-arvon edistämisessä ja syrjinnän ehkäisemisessä. Tasa-arvotyötä tekevien järjestöjen taloudellista asemaa pyritään vahvistamaan.

Kuten tasa-arvoselonteossa linjattiin, tavoitteena on tasa-arvopolitiikan kehittäminen kaikkia ihmisiä koskevan moninaisuuden näkökulmasta. Vastaavasti yhdenvertaisuuspolitiikassa tarvitaan vahvempaa sukupuolinäkökulmaa. Myös eduskunta on korostanut, että tasa-arvopolitiikassa tulee kiinnittää huomiota moniperusteisen syrjinnän ehkäisemiseen ja vähemmistöryhmien naisten aseman parantamiseen. Tasa-arvovaltuutettu on teettänyt sukupuolivähemmistöjen asemasta selvityksen, joka antaa pohjaa tasa-arvopolitiikan kehittämiselle sukupuolivähemmistöjen näkökulmasta.

Kuten tasa-arvoselonteossa korostetaan, miehiä ja tasa-arvoa koskevaa osaamista ja asiantuntemusta tulee vahvistaa eri politiikka-alueilla. Tavoitteena on myös lisätä miesten osallistumista tasa-arvon edistämiseen yhteiskunnan eri tasoilla.

Tasa-arvoselonteossa asetetaan tavoitteeksi sukupuolten tasa-arvon turvaaminen kuntien rakenneuudistuksessa (ks. myös luku 2.). Viime vuosina tasa-arvo-osaamista kunnissa ja aluehallinnossa on määrätietoisesti kehitetty. Sukupuolinäkökulman valtavirtaistamista aluehallinnossa ja kunnissa vahvistetaan edelleen. Valtavirtaistamistyössä hyödynnetään aiempien hankkeiden tulokset mm. varmistamalla tuotettujen oppaiden ja kehitettyjen toimintatapojen tehokas käyttöönotto.

Sukupuolten tasa-arvon edistämistä tehostetaan rakennerahastotoiminnassa. Luodaan rakenteet, joilla varmistetaan tasa-arvon edistäminen rakennerahastotoiminnan kaikissa vaiheissa:

suunnittelussa, tiedottamisessa, toteutuksessa, monitoroinnissa ja arvioinnissa. Kehitetään ministeriöiden ja aluehallinnon rakennerahastoviranomaisten osaamista ja valmiuksia sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisessa.

Tasa-arvoselonteossa kiinnitetään huomiota tasa-arvopolitiikan seurannan selkiyttämiseen ja mittareiden kehittämiseen. Tämä työ käynnistetään tällä hallituskaudella, ja se kytkeytyy ihmisoikeustoimintaohjelmassa tehtävään työhön perus- ja ihmisoikeuksien ja syrjinnän seurannan (ml. indikaattorit) kehittämiseksi. Tasa-arvon pitkäjänteinen edistäminen edellyttää, että päätöksenteon tukena on riittävästi tietoa tavoitteiden saavuttamisesta ja toimenpiteiden vaikuttavuudesta. Seurannan kehittäminen tukee myös tasa-arvoselonteossa asetettujen tavoitteiden seurantaa.

Toimenpiteet

- Tasa-arvopolitiikan organisatorinen asema ja sijainti valtioneuvostossa arvioidaan sen horisontaalinen luonne huomioiden. (STM)
  Lisäksi pitkän aikavälin tavoitteena on tasa-arvoasioiden näkyminen tasa-arvoasioista vastaavan ministerin nimikkeessä.
  Tasa-arvovaltuutetun itsenäisyyttä parannetaan tasa-arvolain valvontasäännösten uudistamisen yhteydessä. (STM)
  Tasa-arvotiedon keskus Minnan toiminnan jatkuminen varmistetaan ja toiminnalle varataan riittävät resurssit. (STM)
- Selvitetään edelleen sukupuolivähemmistöjen asemaa ja sen parantamistarpeita ja kehitetään tasa-arvopolitiikkaa vahvistamalla vuoropuhelua järjestöjen ja muiden toimijoiden kanssa. (STM)
- Vahvistetaan miesten asemaa koskevaa asiantuntemusta tasa-arvopolitiikassa ja miesten osallistumista tasa-arvon edistämiseen. (**STM**, kaikki ministeriöt)
- Tasa-arvoasiantuntemusta valtion alue- ja paikallishallinnossa sekä kunnissa lisätään. Sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen on aluehallinnon tulosohjauksessa strateginen tavoite ja seurantakohde, ja tämän pohjalta kehitetään tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelua. (**VM**, TEM)
- Luodaan rakennerahastotoimintaan sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisen strategia, joka sisältää ohjeistuksen ja kriteerit siitä, miten sukupuolinäkökulma otetaan huomioon rakennerahastotoiminnan eri vaiheissa. Perustetaan tasa-arvon tukirakenne, joka kouluttaa ja konsultoi viranomaisia tasa-arvo-osaamisen kehittämisessä sekä tekee selvityksiä ja ohjaa projektitoimijoita sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisessa. (TEM)
- Sukupuoleen perustuvan ja moniperusteisen syrjinnän sekä laajemmin sukupuolten tasa-arvon seurantaa parannetaan osana perus- ja ihmisoikeuksien seurantajärjestelmän kehittämistä ja ihmisoikeustoimintaohjelman toimeenpanoa. (**VNK**, SM, TEM, STM, OM)